

PROBLEMATICA CONSERVĂRII UNOR CĂMĂȘI DIN PATRIMONIUL MUZEULUI ETNOGRAFIC AL MOLDOVEI

Mariana Gugeanu
Carmen Marian
Doina Anăstăsoaei

Patrimoniul Muzeului Etnografic al Moldovei cuprinde o colecție bogată de textile de interior (scoarțe, lăicere, păretare) și de port, reprezentativă pentru toată zona Moldovei.

Costumul popular este un document de cultură, materială și spirituală, un limbaj purtător de mesaj artistic. Deși sub aspect decorativ se diferențiază de la o zonă etnografică la alta, costumul moldovenesc păstrează elemente de tip general românesc ca, de exemplu, cămașa dacică încrețită la gât, cingători, sumane, cojoace, opinci.

Această lucrare abordează problematica conservării cămășilor etnografice – piese de port – asupra cărora femeile și-au revărsat dintotdeauna dragostea și simțul pentru frumos.

Din colecția Muzeului Etnografic al Moldovei, în laboratorul de restaurare textile a fost conservat un număr mare de cămăși aparținând celor două tipuri fundamentale, anume:

1. **tipul „carpatic”** (fig. 1), la care gura piesei se formează prin adunarea în crețuri a întregii lățimi a „stanilor” și a părții superioare a mânecii (cămașă cu „brezărâu”, cu „altiță”, cu mâneca largă, liberă la extremitatea inferioară sau strânsă pe ață printr-o încrețitură similară cu cea de la gura gâtului, cu „brățară” – o bentiță îngustă brodată artistic, cu „ciurel” cusut pe muchia pânzei și cu volan);

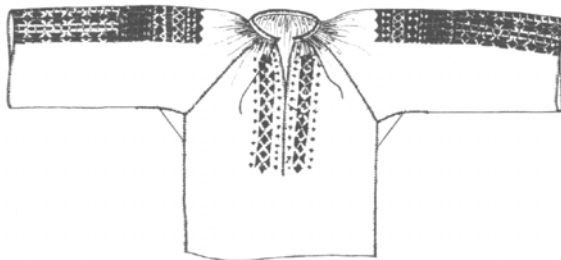

Fig. 1. Cămașă - tipul „carpatic”

2. **tipul de cămașă bătrânească – „cămeșoi”** (fig. 2), realizată dintr-o singură bucată de țesătură care formează piepții și spatele și la care mânecile sunt prinse din umăr, fără guler sau cu guler îngust („ciupag”) pe lângă gât, cu pavă la subraț, cu clini intercalați în părțile laterale.

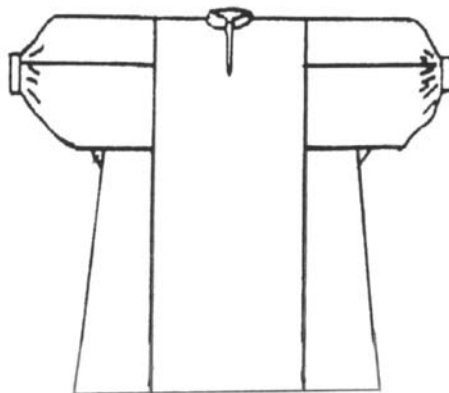

Fig. 2. Cămașă – tipul „bătrânească”

Din punctul de vedere al tehnicii de lucru și al materialelor componente, cămășile sunt realizate din țesături cu legătura pânză, obținute cu ajutorul războiului de țesut manual, în două ite, din fire de bumbac, in, cânepă, lână. Motivele decorative sunt brodate manual, cu fire colorate din bumbac sau lână, fire metalice, paiete, mărgelile. Firele utilizate pentru asamblarea elementelor de croi sunt din bumbac sau cânepă.

Analiza stării de conservare efectuată pentru acest tip de obiecte de port a pus în evidență următoarele tipuri de degradări, cu frecvența de apariție mai mare:

- depozite de praf și murdărie grasă;
- pete de naturi diferite;
- migrări de culoare ale firelor de broderie pe suportul textil;
- rupturi cu și fără lipsă de material, scămoșări datorate uzurii funcționale;
- oxidarea firului metalic și a paietelor componente ale motifelor decorative;
- șifonare;
- deshidratare, fragilizare a țesăturii datorită îmbătrânirii materialelor constituente.

Activitatea de conservare implică atât conservare pasivă, cât și conservare activă. Conservarea activă efectuată în cadrul laboratorului constă în tratamente de curățire umedă și uscată, în vederea îndepărtării depozitelor de praf și murdărie, a petelor de diverse naturi care pot denatura mesajul conținut de obiect sau pot constitui o posibilă sursă de degradare.

Având în vedere particularitățile fiecărui obiect textil, aplicarea unui tratament de conservare corect, capabil să stopeze evoluția proceselor de degradare, impune efectuarea, în primul rând, de analize fizico-mecanice, chimice și biologice care să permită diagnosticarea corectă a stării de sănătate a obiectului respectiv.

O primă etapă importantă în procesul de conservare activă a cămășilor o constituie **curățirea mecanică**. Prin această operație, impuritățile, a căror aderență la suportul textil e minimă, sunt îndepărtate, evitându-se pericolul redepozitării acestora în cursul tratamentelor umede aplicate ulterior. O altă etapă importantă este **curățirea chimică umedă** prin care se îndepărtează impuritățile solubile în apă. Pentru a mări eficacitatea spălării, se pot adăuga și unii aditivi cum sunt detergenții sau substanțele tensio-active. În acest sens, unele modificări de culoare suferite în timp ca, de exemplu, îngălbenirile sau îmbrumările textilelor de factură etnografică, pot fi atenuate cu ajutorul alcaliilor (săpun, amoniac) dizolvate în apă. **Curățirea chimică uscată** este operația în care se utilizează solvenți pentru îndepărtarea murdăriilor care nu sunt solubile în soluții apoase (substanțe grase, rășinoase). Înlăturarea murdăriei cu ajutorul solvenților se efectuează prin imersie sau tamponare pe paturi absorbante de hârtie de filtru.

În cazul cămășilor, o problemă dificilă este identificarea naturii petelor vechi, în vederea aplicării unui tratament adecvat de curățire, care să neutralizeze și să înlătore petele respective, dar, în același timp, să nu afecteze suportul textil. Alegerea tratamentului se face ținând cont de:

a. caracteristicile materialului din care este alcătuit obiectul (tipul fibrei și a colorantului), starea de conservare;

b. caracteristicile murdăriei – natura ei, aderența la material, rezistența la reactivul propus.

În cazul petelor vechi, foarte rezistente, înlăturarea lor ar necesita aplicarea de tratamente mai dure, care ar putea afecta suportul textil. Din acest motiv, în acest caz, curățirea nu-și propune înlăturarea completă a acestor pete, ci doar neutralizarea lor din punct de vedere chimic, grija pentru starea de sănătate a obiectului subordonându-se interesului pentru ameliorarea aspectului estetic.

Orice operație de curățire se finalizează cu clătiri repetate cu apă distilată, pentru a asigura neutralizarea piesei.

Problema curățirilor este complexă în cazul cămășilor care prezintă materiale componente diverse (broderii cu paiete sau fir metalic pe țesături de bumbac sau de lână). De asemenea, în cazul broderiilor cu fire colorate vopsite cu coloranți vegetali, au existat situații în timpul tratamentelor umede sau a procesului de uscare când colorantul de pe fir a migrat pe materialul suport.

Astfel, în cazul cămășilor din bumbac, brodate cu fire de lână colorate, se observă (în multe cazuri) așa-numitul efect „de sângerare” a culorilor (migrarea pe țesătura-suport a culorilor instabile). De aceea, înainte aplicării tratamentelor umede de curățire, este necesară verificarea rezistenței culorilor la mediul umed. Pentru aceasta se efectuează testări cu soluțiile de curățire propuse – apă, detergent, Saponaria – prin tamponarea ușoară a materialului brodat, pe o zonă restrânsă, așezarea între două straturi absorbante de hârtie de filtru și presarea cu ajutorul unor greutateți. În cazul observării fenomenului de migrare a colorantului pe țesătură, se face fixarea acestuia. De exemplu, în cazul broderiei executate cu fire din lână sau mătase, în scopul evitării degradării fibrelor celulozice din țesătura-suport, se poate folosi pentru fixarea colorantului acidul acetic, în soluție de 2-3%. După fixare, se fac clătiri repetate cu apă distilată pentru neutralizarea piesei.

În cazul cămășilor a căror broderie conține și fir metalic care prezintă produși de coroziune instabili (deci un proces evolutiv care dăunează stării de sănătate a obiectului), pentru îndepărtarea acestora este necesară aplicarea unui tratament cu Complexon. În prealabil se verifică rezistența coloranților la baia de Complexon. Dacă testele nu evidențiază migrări ale coloranților, se efectuează tamponări ușoare ale firului metalic cu soluția de Complexon, la temperatura camerei. Pentru ca operația de curățire a firului metalic să fie mai eficientă, se poate ridica temperatura soluției de curățire la 30-35°C, micșorând astfel durata de acționare a soluției de curățire; se efectuează apoi clătiri repetate cu apă distilată până la îndepărtarea completă a soluției utilizate pentru curățire.

Operația de uscare necesită o atenție deosebită deoarece este etapa în cadrul căreia trebuie urmărite atât stabilitatea dimensională a obiectului, cât și evitarea suprauscării fibrelor. În cazul unei rezistențe bune a coloranților, obiectul se poate usca în aer liber, în condiții normale de temperatură și umiditate. Dacă există riscul migrării culorilor, atunci se poate interveni cu o suflantă cu aer cald.

Se poate spune că o curățire atentă este fundamentală în conservarea obiectelor textile, atât prin stoparea proceselor evolutive de degradare, cât și prin redarea unor anumite calități ale textilelor – elasticitatea, flexibilitatea, tușul – și nu în ultimul rând, a mesajului artistic, măturie a culturii spirituale a poporului român de-a lungul veacurilor.

BIBLIOGRAFIE

Cioară, M., *Zona etnografică Rădăuți*, București, Editura Sport-Turism, 1979

Marian, C., *Curs de tehnologia restaurării*, București, C.P.F.P.I.C., 1999

Pavel, E., *Studii de etnologie românească*, Iași, Editura Junimea, 1990

Abstract

The present paper deals with the conservation of some pieces of costumes from the collection of the Moldavian Ethnographical Museum in Iasi, emphasizing the importance of the cleaning process through its positive effects on the textile material - stopping the progressive processes of degradation and restoring some specific qualities of textiles.